

РОЗДІЛ І. ТЕОРІЯ МОВИ

Анатолій Загнітко

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7398-6091>,

Жанна Краснобаєва-Чорна

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7819-8094>

DOI 10.31558/1815-3070.2020.39.1

УДК 811.161.2'367.622(045)

ІМЕННИКОВО-МОРФОЛОГІЧНІ ІДЕНТИФІКАТОРИ: СТРУКТУРНА ТИПОЛОГІЯ (ІМЕННИКОВО-МОРФОЛОГІЧНИЙ РІД)¹

Розглянуто особливості вираження іменниково-морфологічної ідентифікації зі встановленням закономірностей її вияву в межах морфологічних форм іменникового роду. Встановлено структурну типологію іменниково-морфологічних ідентифікаторів із внутрішнім диференціюванням одноелементних, двохелементних і трьохелементних іменниково-морфологічних ідентифікаторів. Констатовано, що в межах диференціації іменників за родами найпоширеніше виявляється одноелементний структурний ідентифікатор, що поступово втрачає свою силу через розширення функційного поля двох- та трьохелементних іменниково-морфологічних ідентифікаторів.

Ключові слова: іменниково-морфологічний ідентифікатор, одноелементний морфологічний ідентифікатор, двохелементний морфологічний ідентифікатор, трьохелементний морфологічний ідентифікатор, флексія, іменниково-морфологічний рід.

0. У сучасній лінгвістиці істотно зменшилася кількість граматичних досліджень, що мотивовано, з одного боку, розширенням спектру міждисциплінарних досліджень, коли активними постали студіювання з нових і новітніх напрямів аналізу, зокрема, психолінгвістичного (Т. Герлі (Harley 2008), Л. Засєкіна, С. Засєкін (Zasiekina, Zasiekin 2008; 2012), О. Леонтєв (Leontev 2005)) зі спробами встановлення особливостей лінгвопсихолінгвістичної діагностики й вимірювання (С. Засєкін (Zasiekina, Zasiekin 2008; 2012)), нейролінгвістичного (М. Бернштейн (Bernshtejn 2003), Л. Виготський (Vygotskij 1999), Г. Кемпен (Kempen 2000: 105–141), О. Лурія (Lurija 1977), Ж. Фодор (Fodor 1977), Р. Якобсон (Jakobson 2016: 221–501)), соціолінгвістичного (В. Беліков (Belikov 2001), У. Вайнрайх (Vajnrjajh 1979), Л. Крисін (Krysin 2001), У. Лабов (Labov 1972), Є. Поліванов (Polivanov 1991), А. Селіщев (Selishchev 1968)), сугестивно-лінгвістичного з внутрішнім розмежуванням сугестивної лінгвотерапії й сугестивної терапії, нейролінгвістичного програмування (Т. Ковалевська (Kovalevska 2001), О. Селіванова (Selivanova 2008), О. Юданова (Yudanova 2003)), етнолінгвістичного з актуалізованими дослідженнями в галузі антропологічної (Ф. Боас (Boas 1940), А. Вежбицька (Vezhbicka 1979; 2001), Б. Ворф, Е. Сепір (Sepir 1983)) лінгвістики та лінгвістичної антропології (В. Жайворонок (Zhaivoronok 2018), М. Толстой (Tolstoj 1995), С. Толстая (Tolstoja 2019)), гендерно-лінгвістичного

¹ Дослідження виконано в межах фундаментального наукового проєкту «Об'єктивна і суб'єктивна мовно-соціумна грамати́ка: комунікативно-когнітивний та прагматико-лінгвокомп'ютерний виміри» (0118U003137).

(А. Архангельська (Arkhanhelska 2019), Т. Космеда (Kosmeda 2014), теологічно-лінгвістичного (Н. Піддубна (Pidubna 2019), когнітивно-лінгвістичного, що охоплює теорії когнітивних моделей (фреймової семантики), семантичних примітивів і семантичних прототипів, когнітивної поетики з узагальненням у концепціях когнітивної семантики й когнітивної граматики (М. Джонс, Дж. Лакофф (Lakoff, Dzhons 1987: 387–415), Ч. Філлмор (Fillmor 1988: 52–92), С. Жаботинська (Zhabotinskaya 1999: 12–25)), прагматично-лінгвістичного (Ф. Бацевич (Batsevych 2011), І. Сусов (Susov 2009)), ідеографічно-лінгвістичного (І. Милославський (Miloslavskij 1979: 17–28)) та інших вимірів; до цього потрібно також додати спроби опрацювати питання, пов'язані з активною, дискурсивною (О. Іссерс (Issers 2012), В. Карасик (Karasik 2002)), модульною (А. Загнітко (Zahnitko 2018)), модальною (А. Марчишина (Marchyshyna 2018), медійною (Л. Шевченко, Д. Деркач, Д. Сизонов (Shevchenko, Derhach, Syzonov 2013)), текстовою (В. Дреслер (Dressler 1981)), аксіологічною (Ж. Краснобаєва-Чорна (Krasnobaieva-Chorna 2016; 2019)), феліцитарною з методологічним опертям на триаду «когніція – емоція – перцепція» (пор., наприклад, позитив концептів на зразок «дружба», «кохання», «родина», «Вітчизна», «життя», «успіх», «достаток» (А. Балакай (Balakaj 1999), І. Гаврилова (Gavrilova 2003), Д. Лагаєва (Lagaeva 2009), І. Русакова (Rusakova 2007), Д. Соколов (Sokolov 1997), К. Фрумкін (Frumkin 2004: 204–214)) та іншими лінгвістиками. Не менш вагомими є спроби чітко встановити обсяги студіювань із лінгвоперсонології (І. Данилюк (Danyliuk 2019: 369–406) з внутрішнім диференціюванням монолінгвоперсонології та полілінгвоперсонології, до цього прилягають і проблеми, студійовані в лінгвокультурології (Б. Ворф (Whorf 2012), В. Воробйов (Vorobev 2006), Е. Сепір (Sapir 1983)), лінгвоконцептології (С. Воркачов (Vorkachyov 2001: 47–58)), не кажучи уже про синтез багатьох таких напрямів і постання студіювань з етнопсихолінгвістики (В. Красних (Krasnyh 2002)) та ін. Розмаїття сучасних підходів і напрямів у лінгвістиці, розбудова концептуально новітніх методологій, шкіл і методик, ґрунтованих на лінгвістичних засадах або з урахуванням їхніх структурних і системних особливостей, свідчить про надзвичайну глибину мовних шарів, специфіку вияву в людському соціумі та ін. Усі традиційні лінгвістичні підходи та напрями є значущими не лише для епохи, в яку активно опрацьовувалися, а й для сучасності. Вони уможливлюють урахування дослідженого й вивченого та водночас переосмислення усіх здобутих фактів через призму сьогодення, сучасних науково-лінгвістичних парадигмальних підходів, чим і мотивується актуальність студіювання морфологічних індикаторів із визначенням їхніх структурно-типологічних ознак.

1. У Насіма Талеба є досить влучні спостереження: «те, чого ви не знаєте, набагато важливіше за те, що ви вже знаєте» (Taleb 2007: 11). Так і в морфології – здається, уже все відоме, принаймні в її формальній окресленості, а наближення до конкретного факту засвідчує відсутність не лише вичерпного знання про мовну величину, а й відстеження його системних зв'язків, належність до тих чи тих структурних класів та ін. Проблеми сучасної морфології української та інших слов'янських і неслов'янських мов активно студіювали І. Вихованець, Г. Городенська (Vykhovanets, Horodenska, Zahnitko, Sokolova 2017), В. Плунгян

(Plungyan 2011), Л. Попович (Piper, Alanovich, Pavlovchh, Antonich, Nikolich, Vojvodich, Popovich, Tanasich, Marich 2017), О. Потебня (Potebnya 1958), Є. Тимченко (Tymchenko 1925; 1925(a); 1928; 1928(a)), Ж. Стайночич (Stajnochic 2010) та ін. Будь-який перелік імен буде невичерпним, оскільки граматики завжди приваблювала своєю таємничістю, відносною упорядкованістю, наявністю величин, що з позицій сучасності мало зрозумілі, приховують пам'ять попередніх епох. Граматист прагне зчитати цю пам'ять, розпізнати її, що необхідно завжди робити з урахуванням тих філософських узагальнень, які були притаманні в час постання таких форм, а також у всі етапи їх розвитку, поглиблення та ін.

Метою дослідження є дефінування іменниково-морфологічного ідентифікатора зі встановленням структурної типології такого різновиду ідентифікатора, визначення особливостей повторюваності морфологічного ідентифікатора в сучасному граматичному ладі української мови. Заявлена мета мотивує вирішення таких завдань: 1) тлумачення іменниково-морфологічного ідентифікатора; 2) визначення статусу іменниково-морфологічного ідентифікатора в загальній іменниковій системі; 3) з'ясування загальної множини іменниково-морфологічних ідентифікаторів; 4) встановлення структурної рівнорядності і / чи нерівнорядності іменниково-морфологічних ідентифікаторів; 5) окресленні структурних типів морфологічних ідентифікаторів.

Теоретичне значення студіювання мотивоване дефінуванням іменниково-морфологічного ідентифікатора, теоретичним обґрунтуванням структурних різновидів іменниково-морфологічних ідентифікаторів та кваліфікацією структурної рівнорядності і / чи нерівнорядності іменниково-морфологічних ідентифікаторів. Новизна ж дослідження полягає у встановленні кваліфікаційних ознак іменниково-морфологічного ідентифікатора, структурної типології іменниково-морфологічних ідентифікаторів. Практичне значення студіювання мотивоване можливістю використання отриманих результатів в університетській практиці викладання навчальних курсів із теорії мови, філософії мови, загального мовознавства та ін.

2. Поняття іменниково-морфологічного ідентифікатора потрібно розглядати з урахуванням загального розуміння його складників: іменниковий, морфологічний та ідентифікатор, де 'іменниковий' – це «Стос. До іменника» (СУМ₄, с. 19), 'морфологічний' – «Стос. До морфології», 'ідентифікатор' – «Ознака, яка служить ідентифікацією для розпізнаваного предмета» (СУМ 20/6, с. 435). Поза використанням терміна *ідентифікатор* у прескриптивних граматиках – шкільних та університетських – його кваліфікаційне призначення простежуване активно: І відміна: іменники переважно жін. І деякі іменники чол. Роду, а також спільного роду із закінченнями *-а, -я* в називному відмінку однини» (Ukrainskyi 2019: 96). У наведеній кваліфікації ідентифікатором іменників І відміни постають закінчення *-а, -я'*, який водночас сигналізує про іменниковий відмінок (називний), іменникове число (однина), що й повноцінно відбито в дефініції з «Українського правопису». Ідентифікатор є стійким, регулярно відтворюваним, соціумно мотивованим і закріпленим. Усталеність ідентифікатора залежить від: 1) мовної традиції; 2) усталеності національно-мовних традицій; 3) напрацьован-

ня на цих традиціях норм; 4) кодифікованості й стратифікованості норм; 5) ресурсності норм та їх узусного закріплення й відсутності чинників їх розхитування (пор., наприклад, хитання в значеннях іменниково-морфологічного роду, подвійного роду, спільного роду та ін.); 6) поширення норми й витіснення аномативних форм, що свідчить про постійну динаміку доцентрових і відцентрових сил у граматичній системі; 7) регулярності й обов'язковості граматичної норми, її національній мотивації; 8) лексикографічному відбитті граматичних норм, підпорядкуванню їх дії структурування словника; 9) наданню нормі прескриптивного характеру й регулярного перегляду за наявності національного консенсусу; 10) відбиття основних функційних спрямувань іменниково-морфологічних ідентифікаторів у національно-когнітивній базі, співвідносності внутрішнього функційного диференціювання з відповідними концептуалізаторами та ін. Кожний із заявлених чинників іменниково-морфологічних ідентифікаторів відбиває їх природу, узагальнює ті чи ті статусні навантаження, кваліфікує функційну специфіку.

3. За своєю структурою іменниково-морфологічні ідентифікатори диференційовані на одноелементні, двохелементні, трьохелементні. Одноелементними є такі іменниково-морфологічні ідентифікатори, що своїм виявом послідовно кваліфікують те чи те морфологічне значення. До таких іменниково-морфологічних ідентифікаторів належать флексії, формальна закріпленість яких визначува в усіх граматиках і кількість та й кваліфікація не зазнали істотних змін у сучасній українській літературній мові, хоча відносну зміну й еволюцію можна спостерігати, якщо порівнювати сучасну літературно-мовну традицію із давньоукраїнським (давньокиївським) та середньоукраїнським періодами розвитку (Zhovtobriukh, Volokh, Samoilenko, Slynko 1980; Павленко 2010; Koloiz 2014). Сучасна українська мова успадкувала основну частину флексійного фонду, уніфікуючи кожен з них. Перебудова іменникового відмінювання й розподіл іменників на типи відмін за їх родовою належністю й флексією зумовили скорочення кількості флексій, істотне розширення флексійної омонімічності в межах відмінкової системи, що відбито, з одного боку, в іменниково-відмінковій конвергенції, а, з другого боку, почали формуватися активні опозиції між відмінками на їх функційній і формальній репрезентації та внутрішньореченнєвому і внутрішньотекстовому виявах, що реалізовувало дивергентні процеси між відмінками (Zahnitko 2011: 130–146; 2018: 145–165).

Одноелементні іменниково-морфологічні ідентифікатори охоплюють усю флексійну множину морфолого-родової належності різних відмінків, пор. називний відмінок: *-а(-я), -ó, -о, -е: дружина, учителька; весна, берегиня, майстриня, письменниця; акація, земля*, але водночас *дитинча, лоша, левеня, соменя, теля, тигреня, зілля, вагання, знання, намагання, віття, піддашшя, узвишшя, каліччя, узбіччя; воїно́, захиснико; лісо, явіро* і водночас *крово, любово, відважністьо, мудрістьо; батько, нянько, няньо* і водночас *вікно, озеро; море, поле*, де сильну позицію становить флексія *-e(ε)*.

У похідних іменниках можлива омонімія морфологічних форм роду з флексіями *-e(ї), -о: бабище* – жіночий і середній рід (*– То навіщо ти тут? – здивувався бабище. – Хай та людина прийде, подивимося, що на неї чекає* (Liuko

Dashvar); *Але ж не відомо, чи те стерво, те кукуріцьке директорське бабище піддасться на шантаж* (Volodymyr Lys); *У двері стукав, добувався, Хотів був хатку з ніжки спхнуть, Як вийшла бабище старая, Крива, горбатая, сухая, Запліснявіла, вся в шрамах* (Ivan Kotliarevskiy)). Морфологічне значення жіночого роду мотивоване номінативною семантикою статі, а морфологічне значення середнього роду закріплене флексійною аналогією. Подібне спостережуване і у флексії *-о*: *зайчисько* – чоловічий і середній рід (*– А ти просто заєць. Звичайнісінький зайчисько в людській подобі!* (Oles' Verdnyk); *Як вибрів на стерновище своє і сусідове, де взявся, вистрибнув майже з-під ніг зайчисько, молоде, необізнане, жаль у такого й цілити, що він і не зробив, навіть рушниці із-за плеча не вивільнив: живи, кущохвостий* (Mykola Bratan)). Визначуваність морфологічного значення чоловічого роду іменника *зайчисько* співвіднесене з твірним, а морфологічного значення середнього роду – має флексійне опертя. Мотивація морфологічного значення в аналізованих матеріалах синтагмально відбита в семантично (*бабище старая, звичайнісінький зайчисько*) чи формально (*кукуріцьке директорське бабище*) узгоджувальних або координованих (*здивувалося бабище, вистрибнув зайчисько*) елементах. Такі й подібні морфологічні ідентифікатори є структурно двохелементними.

Структурно двохелементними є усі морфологічні ідентифікатори, що виражають морфологічне значення в тих чи тих синтагмах, де узгоджуваний і / чи координований елемент разом із внутрішньолексемними виражає морфологічне значення, тобто наявне поєднання внутрішнього й зовнішнього мотиваторів. Структурно двохелементні морфологічні ідентифікатори відбивають закономірності асиметрії в мовній системі. Розширенню асиметрії сприяють різні соціальні чинники: активізація маскулінних і фемінних мотивацій у соціумі, намагання актуалізувати чи то стать особи, чи наголосити на соціальній значущості виконуваних посадовою особою функцій та ін. Останнє особливо актуальне для іменників – найменувань осіб за посадою, професією, званням на зразок *завідувач, керівник, ректор, кардіолог, терапевт, хірург, майор, полковник, доцент, професор*. Такі й подібні іменники в узагальнювальній (генеративній) функції завжди мають форму й морфологічне значення чоловічого роду. У конкретній ситуації в позначенні осіб жіночої статі можлива варіантність – використання морфологічної форми чоловічого роду (*Українська прокурор, яка втекла в Росію, несподівано накинулася з критикою на дії Кремля у зв'язку з пандемією «уханського» вірусу* (Politeka // Режим доступу: <https://politeka.net/uk/world/259887-poklonskaya-ne-vyderzhala-karantina-i-vzbuntovalas-protiv-kremlya-lyudidovedeny-do-polnogo> (12.02.2020)), а семантика статі виражена в атрибутивному (*Українська*) й координованому (*накинулася*) елементах, або ж позначення таких осіб жіночої статі похідними утворенням зразка *докториня, мисткиня, продавчиня, бойовичка, волонтерка, госпітальєрка, міністерка, прем'єрка* (*– Нас двох, волонтерку аеророзвідки та госпітальєрку, дорослі зрілі люди, громадяни України, на чолі з водієм погодилися висадити посеред траси, аби далі дивитися у спокій російське кіно*”, – підсумувала *госпітальєрка* (Ukrainski natsionalni novyny // Режим доступу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1848828-gospitalyerku>

ta-volonterku-yaki-prosili-vimknuti-rosiyskiy-serial-visadili-z-avtobusa ((21.02.2020)). Об'єктивна граматики свідчить про активізацію використання спеціалізованих фемінних утворень у різних дискурсах – розмовному, публіцистичному, художньому, водночас в інституційному (інституційних) дискурсі домінують маскуліні форми, хоча вживання фемінативів не постає суворо заперечуваним. Нерегулярна трьохелементна морфологічна ідентифікація наявна в тих випадках, коли в синтагмах реалізовані атрибутивний та координований елементи, об'єднує які іменник (*Українська прокурор несподівано накинулася*).

Структурна двохелементність і / чи трьохелементність морфологічної ідентифікації поширена і з-поміж особливої групи іменників, які традиційно кваліфікують як невідмінювані (Zahnitko 2011: 196), а в останній граматиці української мови виокремлені в окрему нульову відміну (Vykhovanets, Horodenska, Zahnitko, Sokolova 2017: 141–145): *авеню, авокадо, депо, ебосі, каре, кіно, манго, па-де-де, па-де-труа, радіо, сольфеджіо*, кількість яких без урахування іменників – власних назв на позначення жіночих і чоловічих прізвищ, імен, географічних назв та інших у сучасній українській мові становить близько двох тисяч слів. Якщо ж врахувати наявність двох і більше їхніх лексико-семантичних варіантів, то семантичний простір становить величезну множину, у межах якої можливі різні варіативні вияви родової та числової належностей, частиномовної стратифікації і т. ін.: *візаві* – іменник чоловічого й жіночого роду та прислівник, *каре* – іменник і прикметник, *ін-октавіо* – прислівник і прикметник та ін. Невідмінювані іменники родову належність виявляють на ґрунті опозиції семантичної (почасти лексико-граматичної) категорії іменників – назв істот – та семантичної (почасти лексико-граматичної) категорії іменників – назв неістот (Zahnitko 2011: 198), а в межах іменників – найменувань істот через опозицію «чоловіча $\square$ жіноча» статі в межах номінативної категорії статі з актуалізованим виявом статусу категорії осіб: *кюре, мачо* – чоловічий рід, *мадам, міс, місіс* – жіночий рід. Відсутність внутрішньолексемного маркера свідчить про власне синтаксичне вираження морфологічного значення роду, числа й відмінків: *Преподобний кюре містечкової церкви був моїм колегою по заслання – таким самим студентом і двійником* (Halyna Rahutiak); *Я посміхнувся, адже зрозумів: вони тут заради таких, як мій візаві – шукачки заможних чоловіків* (Iren Rozdobudko); *Моя візаві раптом посмінулася й раптово поснішила кудись* (Iren Rozdobudko). Фактично підклас невідмінюваних іменників у сучасній українській мові активно розширює свій склад, що особливо помітно з-поміж іменників-назв неістот, більшість із яких належить до середнього роду за установленною прескрипцією, вияв якої постійно звужується, пор., наприклад, родову належність іменників на позначення різних мов світу на зразок *гінді, палі, банту* – жіночий рід, іменники – назви сортів винограду (*олександрюлі, ркацителі* та ін. – чоловічий рід). Перенесення морфологічної ідентифікації в синтагмально підпорядкований елемент і / чи елементи свідчить про розширення аналітичних тенденцій у граматичному ладі сучасної української мови.

Кваліфікація двох- і трьохелементних ідентифікаторів до морфологічних постає відносно умовною, оскільки в цьому разі характеризувальна ознака пере-

буває поза межами власне морфологічної форми. Інша річ, що формування синтагми в таких випадках ґрунтоване на інтенційних потенціалах самої морфологічної форми, хоча узгоджувальний чи координований елемент підпорядкований внутрішньому змісту такої форми. Подібні вияви у структурі синтагм сигналізують про асиметрію у граматичній системі мови, розширенні її множини.

4. Дискурсивні практики найбільш об'єктивно відбивають тенденції синтетичного й аналітичного вираження іменниково-морфологічних ідентифікаторів. Найпоширенішими є одноелементні морфологічні ідентифікатори, які поступово втрачають своє силове навантаження, поступаючись структурно двохелементним і трьохелементним морфологічним ідентифікаторам. Структурно одноелементними іменниково-морфологічними ідентифікаторами постають флексії (морфологічний рід, морфологічне число, морфологічний відмінок та ін.). Аналітизм у граматичному ладі сучасної української мови має кілька площин вияву: а) реалізація морфологічного значення поза межами лексемами – узгоджувальні, координовані та інші елементи; б) усталення відповідної синтаксичної позиції як класифікатора (поширене в різних моделях міжчастиномовних переходів та ін.); в) трансформація лексеми в регулярний маркер морфологічного значення (пор., наприклад, статус місцевого відмінка у валентнозумовлених позиціях і под.); г) перенесення функційної сили з морфологічної форми на наявні в синтагмі елементи, що зумовлює розмивання її достатності й повноцінності та ін.

Перспективним є опрацювання цілісної структурної типології іменниково-морфологічних ідентифікаторів із визначенням силового поля одно-, двох- і трьохелементних іменниково-морфологічних ідентифікаторів і встановленням цілісної множини синтагмально вторинних елементів морфологічної ідентифікації.

Література

1. Архангельська А. Українська жінка у слові й словнику: монографія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2019. 442 с.
2. Балакай А. Доброе слово: словарь-справочник русского речевого этикета и простонародного доброжелательного обхождения XIX–XX вв.: В 2-х т. Кемерово: Издательство Новокузнецкого государственного педагогического института, 1999. 630 с.
3. Бацевич Ф. Вступ до лінгвістичної прагматики. Київ: ВЦ «Академія», 2011. 304 с.
4. Беликов В. И., Крысин Л. П. Социолингвистика. Москва: Российский государственный гуманитарный университет, 2001. 315 с.
5. Бернштейн Н. А. Современные искания в физиологии нервного процесса. Москва: Смысл, 2003. 330 с.
6. Вайнрайх У. Языковые контакты. Киев: Вища школа, 1979. 264 с.
7. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. Москва: Языки славянской культуры, 2001. 288 с.
8. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики. Москва: Языки славянской культуры, 2001. 272 с.
9. Выготский Л. Мышление и речь. Изд. 5, испр. Москва: Лабиринт, 1999. 352 с.
10. Вихованець І. Р., Городенська К. Г., Загнітко А. П., Соколова С. О. Граматика сучасної української літературної мови. Морфологія. Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2017. 749 с.
11. Воркачев С. Концепт счастье: понятийный и образный компоненты. *Известия Российской академии наук. Серия литературы и языка*. 2001. 60 (6). С. 47–58.

12. Воробьев В. В. Лингвокультурология: теория и методы. Москва: Издательство Российского государственного университета дружбы народов, 2006. 187 с.
13. Гаврилова И. С. Аксиологический смысл концепта «счастье» в лингвокультуре : дис. ... канд. филол. наук. Волгоград: Волгоградский государственный медицинский университет, 2003. 156 с.
14. Данилюк І. Ключові етапи становлення лінгвоперсонології. *Теорія лінгвістичних парадигм*: [за ред. Ж. Краснобаєвої-Чорної]. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. С. 369–406.
15. Жаботинская С. Концептуальный анализ: типы фреймов. *Вісник Черкаського університету. Серія: Філологічні науки*. 1999. 11. С. 12–25.
16. Жайворонок В. Антологія знаків української етнокультури: словник-довідник. Київ: Наукова думка, 2018. 987 с.
17. Жовтобрюх М. А., Волох О. Т., Самійленко С. П., Слинко І. І. Історична граматики української мови. Київ: Вища школа, 1980. 320 с.
18. Загнітко А. Теоретична граматики сучасної української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ВКФ «БАО», 2011. 992 с.
19. Загнітко А. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: В 4-х т. Донецьк: Донецький національний університет, 2012.
20. Загнітко А. Мовний простір граматики. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2018. 438 с.
21. Загнітко А. Теорія лінгвоперсонології. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2017. 132 с.
22. Загнітко А. Теорія лінгвістичних учень. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 594 с.
23. Засекіна Л., Засекін С. Вступ до психолінгвістики. Острог: Національний університет «Острозька академія», 2002. 168 с.
24. Засекіна Л., Засекін С. Психолінгвістична діагностика. Луцьк: Редакційно-видавничий відділ «Вежа» Волинського національного університету імені Лесі Українки, 2008. 188 с.
25. Зиновьева Е. И., Юрков Е. Е. Лингвокультурология: теория и практика. Санкт-Петербург: ООО «Издательский мир», 2009. 292 с.
26. Иссерс И. Б. Люди говорят... Дискурсивные практики нашего времени. Омск: Омский государственный университет, 2002. 201 с.
27. Карасик В. Языковой круг: личность, концепты, дискурс. Волгоград: Перемена, 2002. 477 с.
28. Ковалевська Т. Комунікативні аспекти нейролінгвістичного програмування. Одеса: Астропринт, 2001. 344 с.
29. Колоїз Ж. Історична граматики: практичний довідник. Кривий Ріг: Державний вищий навчальний заклад «Криворізький педагогічний інститут», 2014. 76 с.
30. Космеда Т., Карпенко Н., Осіпова Т., Салінович Л., Халіман О. Гендерна лінгвістика в Україні: історія, теоретичні засади, дискурсивна практика. Харків–Дрогобич: Коло, 2014. 472 с.
31. Красных В. Этнопсихолінгвістика и лингвокультурология. Москва: Гнозис, 2002. 264 с.
32. Краснобаєва-Чорна Ж. Лінгвофраземна аксіологія: парадигмально-категорійний вимір: [відп. і наук. ред. А. Загнітко]. 2-е вид., випр. і доп. Вінниця: Донецький національний університет, 2016. 448 с.
33. Краснобаєва-Чорна Ж. Миремічні фраземи: статус і функційне призначення в емотивній картині світу. *Теорія лінгвістичних парадигм*: [за ред. Ж. Краснобаєвої-Чорної]. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. С. 150–172.
34. Кузнецов В. Франс Боас. *Американская лингвистика XX века*. Москва: Федеральное государственное бюджетное учреждение науки «Институт научной информации по общественным наукам Российской академии наук», 2001. С. 32–42.
35. Лагаева Д. Д. Лингвокультурный концепт «счастье» в калмыцком и английском языках: дисс. ... канд. филол. наук. Элиста: Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Калмыцкий государственный университет», 2009. 167 с.
36. Лакофф Дж, Джонс М. Метафоры, которыми мы живем. *Теория метафоры*. Москва: Прогресс, 1990. С. 387–415.
37. Леонтьев А. Основы психолінгвістики. Москва: Смысл, 2005. 296 с.

38. Лурия А. Язык и сознание. Москва: Издательство Московского университета, 1979. 320 с.
39. Марцишина А. Гендерна ідентичність в англomовному постмодерному дискурсі: соціокультурний та лінгвопоетичний аспекти. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2018. 452 с.
40. Милославский И. Об идеографической морфологии русского языка. *Известия Академии наук СССР. Серия литературы и языка*. 1979. 1. С. 17–28.
41. Павелко Л. Історична граматики української мови. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2010. 187 с.
42. Піддубна Н. Теорія теолінгвістики: феномен біблійності в українській лінгвокультурі та омовлення релігійної картини світу (аналіз дискурсивної практики ХІХ ст.). Харків: Майдан, 2019. 448 с.
43. Пипер П., Алановић М., Павловић С., Антонић И., Николић М., Војводић Д., Поповић Љ., Танасић С., Марић Б. Синтакса сложене реченице у савременом српском језику. Нови Сад: Матице српска; Београд: Институт за српски језик, 2018. 764 с.
44. Плунгян В. А. Введение в грамматическую семантику. Грамматические значения и грамматические системы языков мира. Москва: Российский государственный гуманитарный университет, 2011. 672 с.
45. Поливанов Е. Д. Избранные работы: Труды по восточному и общему языкознанию. Москва: Наука, 1991. 623 с.
46. Потенбя А. Из записок по русской грамматике. Т. 1/2. Москва: Просвещение, 1958. 534 с.
47. Русакова И. Концепты «счастье» – «несчастье» в содержании русских пословиц: дисс. ... канд. филол. наук. Москва: Государственное образовательное учреждение высшего профессионального образования «Институт русского языка им А. С. Пушкина», 2007. 202 с.
48. Селищев А. М. Избранные труды. Москва: Просвещение, 1968. 640 с.
49. Селіванова О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля-К, 2008. 711 с.
50. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии. Москва: Прогресс, 1983. 656 с.
51. Соколов Д. Сказки и сказкотерапия. Москва: Классик, 1997. 296 с.
52. Стайноћић Ж. Грамматика српског книжевног језика. Београд: Креативни центар, 2010. 420 с.
53. Сусов И. П. Лингвистическая прагматика. Винница: Нова книга, 2009. 200 с.
54. Талєб Н. Чорний лебідь. Київ: Наш формат, 2007. 392 с.
55. Тимченко Є. Номінатив і датив в українській мові (З української складні). Київ: Видавництво Української академії наук, 1925. 64 с.
56. Тимченко Є. Локатив в українській мові (З української складні). Київ: Видавництво Української академії наук, 1925 (а). 71 с.
57. Тимченко Є. Акузатив в українській мові (З української складні). Київ: Видавництво Української академії наук, 1928. 101 с.
58. Тимченко Є. Вокатив і інструменталь в українській мові (З української складні). Київ: Видавництво Української академії наук, 1928 (а). 113 с.
59. Толстой Н. И. Язык и народная культура. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике. Москва: Издательство «Индрик», 1995. 512 с.
60. Толстая С. М. Мир человека в зеркале языка. Очерки по славянской мифологии и этнолингвистике. Москва: Издательство «Индрик», 2019. 792 с.
61. Український правопис. Київ: Наукова думка, 2019. 392 с.
62. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва: Прогресс, 1988. Вып. 23. С. 52–92.
63. Фрумкин К. Политическая экономия счастья. Футурологический этюд. *Знамя*. 2011. 11. С. 204–214.

64. Харченко К. В. Удовлетворенность: методология и опыт муниципальных исследований. Москва: Альперия, 2011. 260 с.
65. Харченко В. Фелицитарная лингвистика: к постановке проблемы. *Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Гуманитарные науки*. 2013. 6 (149), 17. С. 20–27.
66. Шевченко Л., Дергач Д., Сизонов Д. Медіалінгвістика: [словник термінів і понять; за ред. проф. Л. І. Шевченко]. Київ: ВЦ «Київський університет», 2013. 380 с.
67. Юданова Е.Т. Суггестивная функция языковых средств англоязычного политического дискурса: дисс. ... канд. филол. наук. Санкт-Петербург: Российский государственный педагогический университет имени А. И. Герцена, 2003. 178 с.
68. Якобсон Р. Сдвиги [предисл. С. Глебова]. *Формальный метод : Антология русско-го модернизма / сост. С. Ушакин*. Москва; Екатеринбург: Кабинетный ученый, 2016. Т. 3. С. 221–500.
69. Boas F. Race, language and culture. New-York, 1940. XX, 647 p.
70. Dressler W., Beaugrande R. de. Einführung in die Textlinguistik. Tübingen, Niemeyer, 1981. 238 S.
71. Fodor J. D. Semantics: Theories of Meaning in Generative Grammar. Publisher: Thomas Y. Crowell Co, 1977. 512 p.
72. Harley T. A. The Psychology of Language: From Data to Theory. New York: Psychology Press, 2008. 602 p.
73. Labov W. Language in the Inner City: [Studies in the Black English Vernacular]. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 1972. 412 p.
74. Theo Vosse, Gerard Kempen. Syntactic Structure Assembly in Human Parsing: a Computational Model Based on Competitive Inhibition and a Lexicalist Grammar. *Cognition*. 2000. 75/ N2. Pp. 105–143.
75. Whorf B. L. Language, Thought, and Reality : [Selected Writings of Benjamin Lee Whotr; second edition; Edited by John B. Carroll, Stephen C. Levinson and Penny Lee]. The MIT Press, 2012. 448 p. (<https://www.jstor.org/stable/j.ctt5hhbx2>)

Список джерел

1. Бердник О. Дві безодні. Хор елементів. Київ: Молодь, 1990. 24 с.
2. Братан М. Холодна кров. Київ-Херсон: Просвіта, 2008. 179 с.
3. Дашвар Люко. Биті є. Макс. Кн. 2. Харків: Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. 398 с.
4. Котляревський І. Енеїда. Київ: Дніпро, 1980. 298 с.
5. Лис В. Іван і Чорна Пантера. Київ: Видавництво «Клуб Сімейного Дозвілля», 2012. 412 с.
6. Пагутяк Г. Потрапити в сад. Київ: Молодь 1989. 301 с.
7. Роздобудько І. ЛСД. Ліцей слухняних дружин. Київ: Видавництво «Клуб Сімейного Дозвілля», 2013. 251 с.

References

1. Arkhanhelska, Alla. *Femina cognita. Ukrainka zhinka u slovi u slovnyku (Ukrainian Woman in Word and Dictionary)*. Kyiv: Vydavnychi dim Dmytra Buraho, 2019. Print.
2. Balakaj, Anatolij. *Dobroe slovo: slovar-spravochnik russkogo rechevogo etiketa I prostonarodnogo dobrozhelatel'nogo obhozhdeniya XIX–XX vv. (Kind Word: Dictionary-Guide of Russian Speech Etiquette and Common Folk Benevolent XIX–XX Centuries): V 2-h tomah*. Kemerovo: Izd-vo Novokuzneckogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo instituta, 1999. Print.
3. Batsevyeh, Florii. *Vstup do lnhvistychnoi prahmatyky (Introduction to Linguistic Pragmatics)*. Kyiv: VTs “Akademiia”, 2011. Print.

4. Belikov, Vladimir, Krysin, Leonid. “*Sociolingvistika (Sociolinguistics)*”. Moskva: Ros. Gos. Gumanit. Un-t, 2001. Print.
5. Bernshtejn, Nikolaj. *Sovremennye iskaniya v fiziologii nervnogo processa (Modern Research in the Physiology of the Nervous Process): [podgotovlena po neopublikovanoj v 1936 g. monografii; pod red. I. M. Fejgenberga, I. E. Sirotkinoj]*. Moskva: Smysl, 2003. Print.
6. Vajnrajh, Uriel. *Yazykovye kontakty (Language Contacts)*. Kiev: Visha shkola, 1979. Print.
7. Vezhbicka, Anna. *Ponimanie kultur cherez posredstvo klyuchevyh slova (Understanding Cultures through Keywords)*. Moskva: Yazyki slavyanskoj kultury, 2001. Print.
8. Vezhbicka, Anna. *Sopostavlenie kultur cherez posredstvo leksiki I pragmatiki (Matching Cultures through Vocabulary and Pragmatics)*. Moskva: Yazyki slavyanskoj kultury, 2001. Print.
9. Vygotskij, Lev. *Myshlenie I rech (Thinking and Speech)*. Izd. 5, ispr. Moskva: Labirint, 1999. Print.
10. Vykhovanets, Ivan, Horodenska, Kateryna, Zahnitko, Anatolii, Sokolova, Svitlana. *Hramatyka suchasnoi ukrainskoi literaturnoi movy. Morfolohiia (Grammar of Contemporary Ukrainian Literary Language. Morphology)*. Kyiv: Vydavnychiy dim Dmytra Buraho, 2017. Print.
11. Vorkachyov, Sergej. “Koncept schaste: ponyatijnyj I obraznyj komponenty (Happiness Concept: Conceptual and Imaginative Components)”. *Izvestiya Rossijskoj akademii nauk. Seriya literatury I yazyka*. 60, 6 (2001): 47–58. Print.
12. Vorobev, Vladimir. *Lingvokulturologiya: teoriya i metody (Linguoculturology: Theory and Methods)*. Moskva: Izdatelstvo Rossijskogo gosudarstvennogo universiteta druzhby narodov, 2006. Print.
13. Gavrilova, Irina. “*Aksiologicheskij smysl koncepta “schaste” v lingvokulture (Axiological Meaning of the Concept of “Happiness” in Linguistic Culture)*”. Diss. Moskva: Volgogradskij gosudarstvennyj medicinskij U, 2003. Abstract. Print.
14. Danyliuk, Illia. “Kliuchovi etapy stanovlennia lnhvopersonolohii (Key Stages of Language Linguopersonology Formation)”. *Teoriia lnhvistychnykh paradyhm: [za red. Zh. Krasno-baievoi-Chornoj]*. Vinnytsia: TOV “TVORY”, 2019. 369–406. Print.
15. Zhabotinskaya, Svetlana. “Konceptualnij analiz: tipy frejmov (Conceptual Analysis: Frame Types)”. *Visnyk Cherkaskoho universytetu. Seriya: Filolohichni nauky*. 11 (1999): 12–25. Print.
16. Zhaivoronok, Vitalii. *Antolohiia znakiv ukrainskoi etnokultury (The Anthology of Signs of Ukrainian Ethnoculture): (slovyk-dovidnyk)*. Kyiv: Naukova dumka, 2018. Print.
17. Zhovtobriukh, Mykhailo, Volokh, Omelian, Samoilenko, Stepan, Slynko, Ilarion. *Istorychna hramatyka ukrainskoi movy (Historical Grammar of the Ukrainian Language)*. Kyiv: Vyshcha shkola, 1980. Print.
18. Zahnitko, Anatolii. *Teoretychna hramatyka suchasnoi ukrainskoi movy. Morfolohiia. Syntaksys (Theoretical Grammar of Modern Ukrainian. Morphology. Syntax)*. Donetsk: VKF “BAO”, 2011. Print.
19. Zahnitko, Anatolii. *Slovyk suchasnoi lnhvistyky: poniattia I terminy: V 4-kh t. (Dictionary of Modern Linguistics: Concepts and Terms: In 4 vols.)*. Donetsk: Donetskyyi natsionalnyi universytet, 2012. Print.
20. Zahnitko, Anatolii. *Movnyi prostir hramatyky (Linguistic Space of Grammar)*. Vinnytsia: TOV “Tvory”, 2018. Print.
21. Zahnitko, Anatolii. *Teoriia lnhvopersonolohii (The Theory of Linguistics)*. Vinnytsia: TOV “TVORY”, 2017. Print.
22. Zahnitko, Anatolii. *Teorii lnhvistychnykh uchen (Theories of Linguistic Students)*. Vinnytsia: TOV “TVORY”, 2019. Print.
23. Zasiakina, Larysa, Zasiakin, Serhii. *Vstup do psykholnhvistyky (Introduction to Psycholinguistics)*. Ostroh: Nats. Un-t “Ostrozka akademiia”, 2002. Print.
24. Zasiakina, Larysa, Zasiakin, Serhii. *Psykholnhvistychna diahnozyka (Psycholinguistic Diagnostics)*. Lutsk: Redaktsiino-vidavnychiy viddil “Vezha” Volynskoho natsionalnogo universytetu imeni Lesi Ukrainky, 2008. Print.

25. Zinoveva, Elena, Yurkov, Evgenij. *Lingvokulturologiya: teoriya i praktika (Linguoculturology: Theory and Practice)*. Sankt-Peterburg: OOO "Izdatelskij mir", 2009. Print.
26. Issers, Olga. *Lyudi govoryat... Diskursivnye praktiki nashego vremeni (People say ... Discursive Practices of Our Time)*. Omsk: Omskij gosudarstvennyj universitet, 2012. Print.
27. Karasik, Vladimir. *Yazykovej krug: lichnost, koncepty, diskurs (Language Circle: Personality, Concepts, Discourse)*. Volgograd : Peremena, 2002. Print.
28. Kovalevska, Tetiana. *Komunikatyvni aspekty neirolingvistychnoho prohramuvannia (Communicative Aspects of Neurolinguistic Programming)*. Odesa: Astroprint, 2001. Print.
29. Koloiz, Zhanna. *Istorychna hramatyka (Historical Grammar): (praktychnyi dovidnyk)*. Kryvyi Rih: Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad "Kryvorizkyi natsionalnyi universytet", Kryvorizkyi pedahohichnyi instytut, 2014. Print.
30. Kosmeda, Tetiana, Karpenko, Nataliia. Osipova, Tetiana, Salionovych, Liudmyla, Khaliman, Oksana. *Henderna linhvistyka v Ukraini: istoriia, teoretychni zasady, dyskursyvna praktyka (Gender Linguistics in Ukraine: History, Theoretical Foundations, Discursive Practice)*. Kharkiv–Drohobych: Kolo, 2014. Print.
31. Krasnyh, Viktoriya. *Etnopsiholingvistika i lingvokulturologiya (Ethnopsycholinguistics and Linguoculturology)*. Moskva: Gnozis, 2002. Print.
32. Krasnobaieva-Chorna, Zhanna. *Linhvofrazemna aksiolohiia: paradyhmalno-katehoriinyi vymir (Linguophrasemic Axiology: a Paradigm-Categorical Dimension): (vidp. I nauk. red. A. Zahnitko. 2-e vyd., vypr. i dop. Vinnytsia: Donetskyi natsionalnyi universytet, 2016. Print.*
33. Krasnobaieva-Chorna, Zhanna. "Myremichni frazemy: status i funktsiine pryznachennia v emotyvnii kartyni svitu (Miremic Phrasemes: Status and Functional Appointments in the Emotional World's Image)". *Teoriia linhvistychnykh paradyhm: (za red. Zh. Krasnobaievoi-Chornoj)*. Vinnytsia: TOV "TVORY", 2019. 150–172. Print.
34. Kuznecov, Vladimir. "*Franc Boas (Franc Boas)*". Amerikanske lingvisty HH veka. Moskva: Federalnoe gosudarstvennoe byudzhethoe uchrezhdenie nauki "Institut nauchnoj informacii po obshchestvennym naukam Rossijskoj akademii nauk", 2001. Print.
35. Lagaeva, Delgira. "*Lingvokulturnyj koncept "schaste" v kalmyckom i anglijskom yazykah (Linguistic and Cultural Concept "Happiness" in Kalmyk and English)*". Diss. Elista: Gosudarstvennoe obrazovatelnoe uchrezhdenie vysshego professionalnogo obrazovaniya "Kalmyckij gosudarstvennyj universitet", 2009. Abstract. Print.
36. Lakoff, Dzhordzh, Dzhons, M. "Metafory, kotorymi my zhivem (The Metaphors we Live in)". *Teoriya metafory*. Moskva: Progress, 1990. 387–415. Print.
37. Leontev, Aleksej. *Osnovy psiholingvistiki (Fundamentals of Psycholinguistics)*. Moskva: Smysl, 2005. Print.
38. Luriya, Aleksandr. *Yazyk i soznanie (Language and Consciousness)*. Moskva: Izdatelstvo Moskovskogo universiteta, 1979. Print.
39. Marchyshyna, Alla. *Henderna identychnist v anhlomovnomu postmodernistskomu dyskursi: sotsiokulturnyi ta linhvopoetychnyi aspekty (Gender Identity in English-Language Postmodern Discourse: Sociocultural and Linguopoietic Aspects)*. Kamianets-Podilskyi: PP Buinytskyi O. A., 2018. Print.
40. Miloslavskij, Igor. "*Ob ideograficheskoy morfologii russkogo yazyka (On the Ideographic Morphology of the Russian Language)*". *Izvestiya SSSR. Seriya literatury i yazyka*. 1 (1979): 17–28. Print.
41. Pavlenko, L. *Istorychna hramatyka ukrainskoi movy (Historical Grammar of Ukrainian Movies)*. Lutsk: Volynskiy natsionalnyi universytet imeni Lesi Ukrainky, 2010. Print.
42. Piddubna, Nataliia. *Teoriia teolinhvistyky: fenomen bibliinosti v ukrainskii linhvo-kulturi ta omovlennia relihiinoi kartyny svit u (analiz dyskursyvnoi praktyky XIX st.) (Theory of Theolinguistics: The Phenomenon of Biblicality in Ukrainian Linguistic Culture and the Relation of the Religious Picture of the World in (An Analysis of the Discursive Practices of the Nineteenth Century))*: (perednie slovo, nauk. red. prof. T. A. Kosmedy). Kharkiv : Maidan, 2019. Print.

43. Piper, Predrag, Alanovich, Milivoj, Pavlovchĥ, Slobodan, Antonich, Ivana, Nikolich, Marina, Vojvodich, Dojchil, Popovich, Lyudmila, Tanasich, Sreto, Marich, Bilyana. *Sintaksa slozhene rechenice u savremenom srpskom eziku (Syntax of a Complex Sentence in Modern Serbian)*. Novi Sad: Matica srpska; Beograd: Institut za srpski ezik, 2018. Print.
44. Plungyan, Vladimir. *Vvedenie v grammaticheskuyu semantiku: Grammaticheskie znacheniya i grammaticheskie sistemy yazykov mira (Introduction to Grammar Semantics: Grammar meanings and grammatical Systems of World Languages)*. Moskva: Rossijskij gosudarstvennyj gumanitarnyj universitet, 2011. Print.
45. Polivanov, Evgenij. *Izbrannye raboty: Trudy po vostochnomu i obshemu yazykoznaniiyu (Selected works: Works on Oriental and General Linguistics)*. Moskva: Nauka, 1991. Print.
46. Potebnya, Aleksandr. *Iz zapisok po russkoj grammatike (From Notes on Russian Grammar)*. T. 1/2. Moskva: Prosveshenie, 1958. Print.
47. Rusakova, Irina. *Koncepty "schaste" – "neschaste" v sodержanii russkih poslovic (The Concepts of "hAppiness" – "Misfortune" in the Content of Russian Proverbs)*. Moskva: Gosudarstvennoe obrazovatelnoe uchrezhdenie vysshego professionalnogo obrazovaniya "Institut russkogo yazyka m. A. S. Pushkina", 2007. Dis. Abstract. Print.
48. Selishchev, Afanasij. *Izbrannye trudy (Selected Works): (Sostavlenie, obshaya redakciya, vstupilnye stati, kommentarii i bibliografiya E. A. Vasilevskoj)*. Moskva: Prosveshenie, 1968. Print.
49. Selivanova, Olena. *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy (Modern Linguistics: Directions and Problems)*. Poltava: Dovkillia-K, 2008. Print.
50. Sepir, Eduard. *Izbrannye trudy po yazykoznaniiyu i kulturologii (Selected Works on Linguistics and Cultural Studies)*. Moskva: Progress, 1983. Print.
51. Sokolov, Dmitrij. *Skazki i skazkoterapiya (Tales and Fairy Tales)*. Moskva: Klassik, 1997. Print.
52. Stajnochich, Zhivojin. *Gramatika srpskog knizhevnoog jezika (Grammar of Serbian Literary Language)*. Beograd: Kreativni centar, 2010. Print.
53. Susov, Ivan. *Lingvisticheskaya pragmatika (Linguistic Pragmatics)*. Vinnica: Nova knyga, 2009. Print.
54. Taleb, Nasim. *Chornyi lebid (Black Swan)*. Kyiv: Nash format, 2007. Print.
55. Tymchenko, Yevhen. *Nominatyv i datyv v ukrainskii movi (Z ukrainskoi skladni) (Nominative and Dative in Ukrainian (From Ukrainian complex))*. Kyiv: Vydavnytstvo Ukrainkoi Akademii nauk, 1925. Print.
56. Tymchenko, Yevhen(a). *Lokatyv v ukrainskii movi (Z ukrainskoi skladni) (Locative in Ukrainian (From Ukrainian complex))*. Kyiv: Vydavnytstvo Ukrainkoi Akademii nauk, 1925(a). Print.
57. Tymchenko, Yevhen(a). *Acuzayv v ukrainskii movi (Z ukrainskoi skladni) (Akuzative in Ukrainian (From Ukrainian Complex))*. Kyiv: Vydavnytstvo Ukrainkoi Akademii nauk, 1928. Print.
58. Tymchenko, Yevhen(a). *Vokatyv i instrumental' v ukrainskii movi (Z ukrainskoi skladni) (Vocals and Instrumentals in Ukrainian (From Ukrainian Complex))*. Kyiv: Vydavnytstvo Ukrainkoi Akademii nauk, 1928(a). Print.
59. Tolstoj, Nikita. *Yazyk i narodnaya kultura. Ocherki po slavyanskoj mifologii i etnolingvistikie (Language and Folk Culture. Essays on Slavic Mythology and Ethnolinguistics)*. Moskva: Izdatelstvo "Indrik", 1995. Print.
60. Tolstaya, Sofiya. *Mir cheloveka v zerkale yazyka. Ocherki po slavyanskomu yazykoznaniiyu i etnolingvistikie (The World of Man in the Mirror of Language. Essays on Slavic Linguistics and Ethnolinguistics)*. Moskva: Izdatelstvo "Indrik", 2019. Print.
61. *Ukrainskyi pravopys (Ukrainian Spelling)*. Kyiv: Naukova dumka, 2019. Print.
62. Fillmor, Charlz. "Frejmy i semantika ponimaniya (Frames and Semantics of Understanding)". *Novoe v zarubezhnoj lingvistike*. Moskva: Progress, 1988. Vyp. 23: 52–92. Print.
63. Frumkin, Konstantin. "Politicheskaya ekonomiya schastya. Futurologicheskij etjud (The Political Economy of Happiness. Futurological Study)". *Znamya*. 11 (2011): 204–214. Print.
64. Harchenko, Konstantin. *Udovletvorennost: metodologiya i opyt municipalnyh issledovanij (Satisfaction: Municipal Research Methodology and Experience)*. Moskva: Alperiya, 2011. Print.

65. Harchenko, Viktor. “*Felicitarnaya lingvistika: k postanovke problemy (Felicitational Linguistics: the Problem Statement)*”. Nauchnye vedomosti Belgorodskogo gosudarstvennogo universiteta. Seriya: Gumanitarnye nauki. 6 (149), 17 (2013): 20–27. Print.
66. Shevchenko, Larysa., Derhach, Dmytro, Syzonov, Dmytro. *Medialinhvistyka (Media-linguistics): (slovnnyk terminiv i poniat; za red. prof. L. I. Shevchenko)*. Kyiv: VPTs “Kyivskiy universytet”, 2013. Print.
67. Yudanova, Elena. “*Suggestivnaya funkciya yazykovykh sredstv angloyazychnogo politicheskogo diskursa (Suggestive Function of the Linguistic Means of the English-Language Political Discourse)*”. Sankt-Peterburg: Rossijskij gosudarstvennyj pedagogicheskij universitet imeni A. I. Gercena, 2003. Dis. Abstract. Print.
68. Yakobson, Roman. “Sdvigi (Shifts)” [predisl. S. Glebova]. *Formalnyj metod : Antologiya russkogo modernizma / sost. S. Ushakin*. Moskva; Ekaterinburg: Kabinetnyj uchyonyj, 2016. T. 3: 221–500. Print.
69. Boas, Franc. *Race, language and culture*. New-York, 1940. XX, 647 pp. Print.
70. Dressler, Wolfgang, Beaugrande, Robert de. *Einführung in die Textlinguistik*. Tübingen, Niemeyer, 1981. 238. Print.
71. Fodor, Janet Dean. *Semantics: Theories of Meaning in Generative Grammar*. Publisher: Thomas Y. Crowell Co, 1977. 512. Print.
72. Harley, T. A. *The Psychology of Language: From Data to Theory*. New York: Psychology Press, 2008. 602. Print.
73. Labov, Wladimir. *Language in the Inner City: (Studies in the Black English Vernacular)*. Pennsylvania: University of Pennsylvania Press, 1972. 412. Print.
74. Theo, Vosse, Gerard, Kempen. “Syntactic Structure Assembly in Human Parsing: a Computational Model Based on Competitive Inhibition and a Lexicalist Grammar”. *Cognition*. 75/ N2 (2000): 105–143. Print.
75. Whorf, B. L. *Language, Thought, and Reality : (Selected Writings of Benjamin Lee Whotr; second edition; Edited by John B. Carroll, Stephen C. Levinson and Penny Lee)*. The MIT Press, 2012. 448 pp. (<https://www.jstor.org/stable/j.ctt5hhbx2>)

List of sources

1. Berdnyk, Oles'. *Dvi bezodni. Khor elementiv (Two abysses. Choir of elements)*. Kyiv: Molod', 1990. Print.
2. Bratan, Mykola. *Holodna krov (Hungry blood)*. Kyiv–Kherson: Prosvita, 2008. Print.
3. Dashvar, Liuko. *Byti ye. Maks (Luco. Biti e. Max)*. Kn. 2. Kharkiv: Knyzhkovyi Klub "Klub Simeinoho Dozvillia, 2012. Print.
4. Kotliarevskiy, Ivan. *Eneida (Aeneid)*. Kyiv: Dnipro, 1980. Print.
5. Lys, Volodymyr. *Ivan i Chorna Pantera (Ivan I Chorna Panther)*. Kyiv: Vydavnytstvo «Klub Simeinoho Dozvillia, 2012. Print.
6. Pahutiak, Halyna. *Potrapyty v sad (Go to Paradise)*. Kyiv: Molod, 1999. Print.
7. Rozdobudko, Iren. *LSD. Litsei slukhnianykh druzhyn (LSD. Lyceum of Obedient Wives)*. Kyiv: Klub Simeinoho Dozvillia, 2013. Print.

Надійшла до редакції 9 квітня 2020 року.

MORPHOLOGICAL AND NOUN IDENTIFIERS: STRUCTURAL TYPOLOGY (MORPHOLOGICAL AND NOUN GENDER)

Anatoliy Zahnitko

Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Zhanna Krasnobaieva-Chorna

Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology, Vasyl' Stus Donetsk National University, Vinnytsia, Ukraine.

Abstract

Background: In modern linguistics, the number of grammatical studies has significantly decreased, which is motivated, on the one hand, by the interdisciplinary studies spectrum expansion, when studies from new and brand new areas of analysis became active, in particular, psycholinguistics (T. Harley, L. Zasiiekina, S. Zasiiekin, O. Leontiev) with attempts to establish the features of linguo-psycholinguistic diagnostics (S. Zasiiekin), neurolinguistics (M. Bernstein, L. Vygotskyi, G. Kempen, O. Luriiia, J. Fodor, L. Frazier, R. Jacobson), sociolinguistics (V. Bielikov, U. Weinreich, L. Krysin, U. Labov, Ye. Polivanov, A. Selishchev), suggestive-linguistics with internal delineation of suggestive linguotherapy and suggestive therapy, neurolinguistic programming (T. Kovalievska, O. Selivanov, O. Yudanov), ethnolinguistics with up-to-date researches in the field of anthropological (F. Boas, A. Vezhbytska, B. Whorf, E. Sapir) linguistics and linguistic anthropology (V. Zhaivoronok, M. Tolstoi, S. Tolstaia), gender linguistics (A. Archangelska, T. Kosmeda), theological linguistics (N. Piddubna), cognitive linguistics, including theories of cognitive models (frame semantics), semantic primitives and semantic prototypes, cognitive poetics with generalization in cognitive semantics and grammar concepts (M. Jones, G. Lakoff, Ch. Fillmore, S. Zhabotynska), pragmatic linguistics (F. Batsevych, I. Susov), ideographic linguistics (A. Zahnitko, I. Myloslavskyi) and other dimensions, and also here should be added attempts to work on issues related to active, discursive (O. Issers, V. Karasyk), modular (A. Zahnitko), modal (A. Marchyshyna), medial (L. Shevchenko), textual (V. Dressler), felicitic with methodological support on the triad «cognition – emotion – perception» (com., for example, positive concepts such as «friendship», «love», «family», «homeland», «life», «success», «abundance» (A. Balakai, I. Havrylova, D. Lahaieva, I. Rusakova, D. Sokolov, K. Frumkin) and other linguistics.

Equally important are the attempts to clearly establish the volumes of linguo-personology studies (A. Zahnitko) with the internal differentiation of mono-linguo-personology and poli-linguo-personology and the problems covered by linguocultural studies (B. Whorf, V. Vorobiova, E. Sepir), linguoconceptology (S. Vorkachov) without even mentioning the synthesis of modern trends bunch and ethnopsycholinguistics studies emergence (V. Krasnykh) and others. The variety of modern approaches and directions in linguistics, the development of new and up-to-date methodologies, schools and methods based on linguistic principles or taking into account their structural and systemic features testify to the extraordinary depth of linguistic layers, the specificity of expression in the human society. All traditional linguistic approaches and trends are important not only for the era in which they were actively studied, but also for the present. They make it possible to take into account the worked-out material and at the same time rethink all the facts obtained through the lens of the present, modern scientific and linguistic paradigmatic approaches, which motivates the urgency of studying morphological indicators with the definition of their structural and typological features.

Purpose: The purpose of the study is to define the morphological and noun identifier with the establishment of a structural typology of this kind of identifier, to determine the peculiarities of the repetition of the morphological identifier in the modern grammatical structure of the Ukrainian language. The stated purpose defines the following tasks: 1) interpretation of the morphological and noun identifier; 2) determining the status of the morphological and noun identifier in the common noun system; 3) finding out the total number of morphological and noun identifiers; 4) establishment of structural equality and / or inequality of morphological and noun identifiers; 5) outline of structural types of morphological identifiers.

The theoretical significance of the study is motivated by the definition of morphological and noun identifier, theoretical substantiation of structural varieties of morphological and noun identifiers and qualification of structural equality and / or inequality of morphological and noun identifiers. The novelty of the study is to establish the qualifying features of morphological and noun identifiers and structural typology of morphological and noun identifiers. The practical importance of the study is motivated by the possibility of using the obtained results in university practice of teaching courses in the theory of language, philosophy of language, general linguistics etc.

Results: In terms of structure, morphological and noun identifiers are differentiated into single-element, two-element and three-element ones. Single-element nouns are morphological and noun

identifiers that, by their expression, consistently qualify a particular morphological value. Such morphological and noun identifiers include flexions whose formal fixation is defined in all grammars, and the number and qualification have not undergone significant changes in modern Ukrainian literary language. Modern Ukrainian has inherited a major part of the flexion fund, unifying each of them. The realignment of nouns cases and the distribution of nouns by types of declension by their generic affiliation and flexibility led to a reduction in the number of flexions, a significant expansion of flexion homonymy within the difference system of reflection, on the one hand, in noun-case convergence, but on the other hand active opposition between differences in their functional and formal representation and intra-sentence and intra-textual manifestation, which reflected divergent processes between cases.

Single-element morphological and noun identifiers cover the entire flexion set of morphological and generic belonging of different cases. Structurally two-elements cover all morphological identifiers expressing morphological value in one or more syntagmas where the adjusted and / or coordinated element together with the intra-lexemic expresses morphological value, namely a combination of internal and external motivators. Two-element and three-element morphological identifiers reflect particularities of asymmetry in language system. The expansion of asymmetry is facilitated by various social factors as follows: the activation of masculine and feminine motivations in society, the attempt to actualize whether a person's gender, or emphasize the social significance of functions performed by an official and so on.

The latter is especially relevant for nouns – names of persons by position, profession and rank. In a particular situation, into the designation of female gender variability is possible – the use of the morphological form of the masculine gender or the designation of such persons of the female by derivative formation of the sample. Objective grammar demonstrates the intensification of the use of specialized feminine entities in different discourses - colloquial, journalistic, artistic, while at the same time institutional discourse is dominated by masculine forms, although the use of feminine is not strongly disputed.

Discussion: Discursive practices are the most objective when it comes to the reflection of the trends of the synthetic and analytical expression of morphological and noun identifiers. The most common are single-element morphological identifiers, which gradually lose their force load, inferior to two-element and three-element morphological identifiers. Flexions (morphological gender, morphological number, morphological case, etc.) appear as one-element of morphological and noun identifiers.

Further investigation of holistic structural typology of morphological and noun identifiers with the determination of the force field of single-, two- and three-element morphological and noun identifiers is promising as well as the establishment of the coherent set of syntagmatic secondary elements of morphological identification.

Keywords: morphological and noun identifier, single-element morphological identifier, two-element morphological identifier, three-element morphological identifier, flexions, morphological and noun gender.

Vitae

Anatoliy Zahnitko is Doctor of Philology, Professor, Corresponding Member of NAS of Ukraine, Head of Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology at Vasyl' Stus Donetsk National University. His areas of research interests include functional linguistics, cognitive linguistics, comparative linguistics, categorical linguistics, lexicographic linguistics, and text linguistics.

Correspondence: a.zagnitko@donnu.edu.ua.

Zhanna Krasnobaieva-Chorna is Doctor of Philology, Associate Professor, Professor of Department of General and Applied Linguistics and Slavonic Philology at Vasyl' Stus Donetsk National University. Her areas of research interests include phraseology, cognitive linguistics, lexicographic linguistics.

Correspondence: zh.krasnobaieva@donnu.edu.ua